

Nuoret vapaaehtoistyön toimijoina

Anu Enojärvi & Piia Honkanen

Sosiaalialan koulutusohjelma
Karelia AMK

Kaksisuuntaista hyötyä ja osallisuuden tukemista

Myös nuorilla on halukkuutta osallistua vapaaehtoistoimintaan, mutta tiedon, toiminnan ja tuen tulee olla nuorille soveltuvassa muodossa. Nuorten saaminen mukaan vapaaehtoistoimintaan hyödyttää kaksisuuntaisesti sekä nuoria että vapaaehtoistyön kohdetta. Toimintaan osallistuminen voi tuoda nuoren osaksi yhteisöä ja antaa uutta sisältöä elämään, vähentäen näin yksinäisyyttä ja syrjäytymisen riskiä. Vapaaehtoistyön toimijoilla on tarve saada uusia jäseniä mukaan toimintaansa, joten nuorista voi toiminnan oikeanlaisella markkinoinnilla ja organisoinnilla löytyä paljonkin potentiaalisia osallistujia.

Tässä artikkelissa avaamme Kotikartanoyhdistyksellä syventävän harjoittelun kehittämistyössä esiin nousseita teemoja, kuten nuorten vapaaehtoistyötä, saavutettavuutta ja vapaaehtoistoiminnan tulevaisuutta. Tarkastelemme myös kehittämistyömme työkaluksi kehitetyn mobiilikyselyn tuloksia, jonka kautta myös nuorten omat ideat vapaaehtoistoiminnan kehittämiseksi pääsevät kuuluviin.

Tehtävänä selvittää, mitä nuoret ajattelevat vapaaeh- toistyöstä

Syventävän harjoittelun kehittämistyön aihe syntyi Kotikartanoyhdistyksen tarpeesta saada tietoa Joensuun alueen nuorten mielipiteistä liittyen

vapaaehtoistyöhön. Kotikartanoyhdistyksen toiminnan yhtenä päämääränä on vapaaehtoistyön kehittäminen Pohjois-Karjalan alueella, ja kehittämistyön tulokset ovat tarkoitettu hyödyttämään koko vapaaehtoistyön verkostoa. Kehittämistyön tiedonhankinnan työkaluksi kehitimme mobiilikyselyn, jolla kerättiin yhteensä 135 vastausta 14-29-

vuotialta nuorilta. Nuorisovaltuusto ja vapaaehtoistyön verkosto olivat mukana kyselyn eri kehittämissivuosissa, antaen hyödyllistä tietoa ja ideoita lopullisen mobiilikyselyn sisällön suunnitteluun.

Kyselyä levitettiin sosiaalisessa mediassa, Jelli- järjestötietopalvelussa, verkostojen kautta, sekä jalkautamalla nuorten pariin. Kehittämistyön tuotoksena syntyi erilliset koosteet mobiilikyselyn tuloksista ja nuorten omista kehittämissivuosista. Powerpoint- tiedostoon koostettiin mobiilikyselyn tulokset lukuina ja diagrammeina. Nuorten omia kehittämissivuosia tuotiin esille Kuulkaas meitä- koosteessa, jonka kautta nuorten ääni tulee konkreettisen tuotoksen muodossa kuuluviin vapaaehtoistyön toimijoiden suuntaan.

Kiinnostaako vapaaehtoistyö nuoria?

Vapaaehtoistyöllä on useita erilaisia määritelmiä. Vuonna 2008 Euroopan parlamentti on määritellyt vapaaehtoistyön neljän eri kriteerin mukaan. Vapaaehtoistyö on palkatonta, siitä ei saada rahallista tai taloudellista korvausta tai palkkiota. Vapaaehtoistyöntekijä tekee vapaaehtoistyötä omasta vapaasta

tahdostaan. Sen tulee hyödyttää heidän määritelmänsä mukaan kolmatta osapuolta vapaaehtoisen perheen ja ystävien ulkopuolelta. Vapaaehtoistyön tulee myös olla vapaata kaikille. (Valtiovarainministeriö 2015, 14.)

Kansalaisareena on vuonna 2018 teettänyt taloustutkimuksen nuorten vapaaehtoistyöstä. Kyselyyn on osallistunut 1000 yli 15-vuotiasta suomalaista. 15—24 vuotiasta vastaajista 96 henkilöä ei ollut tehnyt vapaaehtoistyötä viimeisen 4 viikon aikana. Näistä vastaajista 69 prosenttia haluaisi osallistua vapaaehtoistoimintaan. (Rahkonen 2018.) Tämän tutkimuksen valossa nuorilla olisi selvästi kiinnostusta vapaaehtoistyön tekemiseen. Samansuuntaista viestiä kertoo myös mobiilikyselymme tulokset, joiden mukaan 76 prosenttia Joensuuun seudulla asuvista kyselyyn vastanneista nuorista olisi kiinnostunut vapaaehtoistyön tekemisestä. Määrä on huomattava, ja se tulisikin huomioida vapaaehtoistoimintaa suunniteltaessa.

Motivaatio vapaaehtoistyön tekemiseen löytyy nuorilla samoista syistä kuin aikuisillakin. Vapaaehtoistyön kautta halutaan toimia toisten hyväksi, saadaan sosiaalisia kontakteja ja päästään osallistumaan mielenkiintoisiin tehtäviin. Näiden lisäksi nuoret hakevat

vapaaehtoistyöltä kokemuksia työelämää varten. Nuoret haluavat myös oppia uusia asioita vapaaehtoistyötä tekemällä. (Kostiainen 2019a.) Vapaaehtoistyön hyödyt liittyvät vahvasti arvoihin, kokemuksiin ja uuden oppimiseen. Aineellisten kannustimien käyttämisen lisäksi vapaaehtoistyöhön tulisi kannustaa myös kertomalla näistä aineettomista, mutta erittäin merkityksellisistä hyödyistä.

Mobiilikyselyn avulla kartoitettiin myös nuorten kiinnostusta erilaisiin vapaaehtoistehtäviin. Vapaaehtoistyö tapahtumissa koettiin kaikissa nuorten ikäryhmissä houkuttelevaksi. Ryhmän ohjaaminen ei houkutellut nuorimpia kyselyyn vastaajia, mutta oli vanhempien vastaajien keskuudessa kiinnostava vaihtoehto. Kaveritoiminta kiinnosti puolestaan nuorempia vastaajia enemmän kuin vanhempia. Verkkovapaaehtoisuus oli neljästä eri toimintavaihtoehdosta vähiten nuoria houkutteleva vaihtoehto, mutta tämä voi johtua siitä, ettei verkkovapaaehtoisuuden sisältö ole vielä tarpeeksi tuttua. Nuorten eri ikäryhmien kiinnostuksen painotukset voidaan ottaa huomioon myös vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa, jolloin tiedottamista ja rekrytointia voidaan tehdä kohdennetummin.

Vapaaehtoistoiminta nuorten osallisuutta tukemassa

Sosiaalipedagogisen määritelmän mukaan yksilö kasvaa täyteen potentiaaliinsa vain osana yhteisöä. Vapaaehtoistyö ja sosiaalipedagoginen toiminta pohjautuvat samoihin periaatteisiin. Jaetut haaveet ja yhteisten päämäärien tavoittelu toimivat yhteisen työskentelyn motivaattoreina. Yksilöllä on yhteisön jäsenenä mahdollisuus muuttaa maailmaa parempaan suuntaan. Pyrkimys ei ole saada yksilöä kasvamaan vain yhteiskuntaa varten, vaan saada hänet kasvamaan yhteiskunnan aktiiviseksi toimijaksi. Toimintaan osallistumisen kautta yksilöllä on mahdollisuus päästä passiivisesta avunsaajan roolistaan kohti ymmärrystä auttaa sekä itseään että yhteisöään. (Kurki 2001, 71–73.) Mobiilikyselyn vastauksistakin nousi esille osallisuuden teema. Vapaaehtoistyön tekeminen nähtiin varteenotettavana vaihtoehtona kotona olemiselle, tarjoamalla myös työttömälle nuorelle sisältöä arkeen, vaihtelua työnhauulle ja mahdollisuudet saada uusia sosiaalisia kontakteja.

Vapaaehtoistyö on kaksisuuntaista. Se hyödyttää sekä vapaaehtoistyöntekijää sekä sen kohdetta. Vapaaehtoinen voi toimintaan osallistumalla oppia ja

kokea uusia asioita ja saada sosiaalisia kontakteja. (Kansalaisareena 2016.) Mobiilikyselyn vastauksissa nuoret toivoivat, että heille kerrotaan sekä vapaaehtoistyön hyödyistä että haasteista hyvissä ajoin etukäteen. Etenkin uusien kavereiden saaminen koettiin tärkeäksi positiiviseksi asiaksi. Vapaaehtoistytöhön osallistuminen voi parhaillaan voimaannuttaa sen tekijän. Myös mobiilikyselyn tuloksista nousi esille vapaaehtoistyössä saatavien onnistumisen kokemukset. Vapaaehtoistyön kautta nuori saa lisää itsevarmuutta ja uskoa omaan kykyihinsä.

Vapaaehtoistyön tekeminen on myös mahdollisuus vaikuttaa ympärillä tapahtuviin asioihin. Sen avulla mahdollistuu monenlainen toiminta esimerkiksi kulttuurin, urheilun ja luonnonsuojelun parissa. Vapaaehtoistyön kautta myös lisätään hyvinvointia sekä vähennetään yksinäisyyttä. (Kansalaisareena 2016.) Mobiilikyselyn tulosten mukaan tärkeäksi nähtiin, että nuorille tarjottaisiin vapaaehtoistyöhön aiheita, jotka kiinnostavat heitä. Vapaaehtoistyön syvempää tarkoitusta voitaisiin korostaa jo rekrytointivaiheessa. Monen vapaaehtoistehtävän takana onkin syvempi merkitys kuten yksinäisyyden vähentäminen, luonnonsuojelu tai tasa-arvoisuuden lisääminen. Mobiilikyselyn vastauksissa

tärkeäksi nähtiin myös erilaisten tehtävien tarjoaminen. Toiset innostuvat enemmän ryhmien ohjaamisesta, toisille paremmin käy ystävätoiminta ikäihmisten kanssa. Kaikella vapaaehtoistyöllä on positiivinen vaikutus. Vapaaehtoistytötä tekemällä voidaan oppia myös suvaitsevaisuutta. Jokainen tarvitsee apua jossakin elämän vaiheessa, ja kuka tahansa kulttuuritautastaan tai lähtökohdistaan riippumatta voi tehdä vapaaehtoistytötä.

Merkittävimmät esteet nuorten vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen ovat ajan, kannustuksen ja tiedon puute. Nuorille tulisikin tarjota mahdollisuutta kokeilla vapaaehtoistoimintaa osana opintojaan, ja tietoa vapaaehtoistyöstä tulisi saada nuorten suosimien kanavien kautta. (Kostiainen 2019b.) Mobiilikyselyn kautta nousi esille nuorten toive sosiaalisen median tehokkaammasta käyttämisestä vapaaehtoistyön tehtävistä kertomisessa ja vapaaehtoisten rekrytoinnissa. Nuoret toivoivat myös saavansa enemmän tietoa vapaaehtoistyön mahdollisuuksista koulujen kautta. Vapaaehtoistytötä tarjoavat tahot voisivat tehdä enemmän yhteistytötä koulujen ja opettajien kanssa. Opiskelijaryhmät voisivat osana opintojaan käydä myös tekemässä

tutustumiskäyntejä vapaaehtoistyötä tarjoaviin paikkoihin.

Nuoret kaipaavat aikuisia enemmän kannustusta ja rohkaisua vapaaehtoistyöhön osallistumiseen. Matalan kynnyksen mahdollisuudet osallistumiseen helpottaisivat nuorten osallistumista.

Esimerkiksi pop up- vapaaehtoisuus tarjoaa nuorille hyvän mahdollisuuden tutustua ja saada ensikosketus vapaaehtoistyöhön ilman pidempiaikaista sitoutumista. (Kostiainen 2019b.) Myös mobiilikyselyn tuloksista nousi esille mahdolliset aloituskoulutusten tarpeet ennen vapaaehtoistyön aloittamista. Tämä voisi vähentää nuorilta epävarmuuden tunnetta liittyen käytännön asioihin. Samalla eri tahojen välinen yhteistyösuhde lujittuu ja luottamus kasvaa.

Saavutettavuuden ja sosiaalisen median tärkeys

Nuorten tiedonpuutteet vapaaehtoistyön mahdollisuuksista voivat johtua siitä, ettei tieto saavuta nuoria heille soveltuvalla tavalla ja oikeita väyliä pitkin. Mobiilikyselymme mukaan nuorten oli kuitenkin suhteellisen helppoa löytää tietoa vapaaehtoistyön mahdollisuuksista, sillä 69 prosenttia kaikista

vastaajista vastasi tähän kysymykseen myöntävästi. Nuorten omista kehittämisideoista nousi kuitenkin vahvasti esille toiveet vapaaehtoistoiminnan organisoinnin, viestinnän ja saavutettavuuden kehittämisestä.

Selovuon (2019, 13–15.) mukaan saavutettavuuden käsite kattaa verkkojulkaisujen lisäksi myös muun viestinnän ja palvelut. Saavutettavuudella tarkoitetaan julkaisujen yhdenvertaista avautumista kaikille. Saavutettavan sisällön tulisi olla kaikkien löydettävissä ja käytettävissä, ja sen pitäisi olla kaikille ymmärrettävää. Selkeän suunnittelun keinoin on mahdollista parantaa sekä sähköisten julkaisujen että tulostettujen materiaalien saavutettavuutta. Värien valinnalla, tekstien asemoinnilla ja kielien selkeydellä on vaikutusta sisällön ymmärrettävyyteen. Tilastojen mukaan noin joka viides ihminen tarvitsee selkeästi saavutettavia sisältöjä, ja nuoret ovat yksi näistä käyttäjäryhmistä.

Kehittämistyömme mobiilikyselyn suunnitteluvaiheessa pohdimme mitä kautta kysely saavuttaisi nuoret parhaiten. Päätimme kysyä asiaa Nuorisovaltuustolla teetetyn mobiilikyselyn testiversiossa. Vastauksissa korostui koulun merkitys mieluisana väylänä kyselyihin vastaamiseen. Tähän tietoon

perustuen painotimme mobiilikyselyn levittämistä kouluille sekä yhteyshenkilöiden kautta että jalkautumalla itse paikan päälle. Erityisesti jalkautuminen nuorten pariin osoittautui tehokkaaksi keinoksi kerätä vastaajia mobiilikyselyyn. Kyselyn olimme laittaneet valmiiksi auki tabletin näytölle, joten vastaamiseen ei ollut suurta kynnystä. Kenties kasvokkain kohdatessa on vaikeampaa sivuuttaa ihmisten pyyntö kyselyyn osallistumiseen.

Kyselyn tuloksista kävi vahvasti ilmi nuorten toive saada enemmän tietoa sosiaalisen median kautta. Nykypäivänä sosiaalinen media onkin hyvin tehokas tiedottamisen väylä, johon jokaisen toimijan kannattaisi panostaa. Korteson (2018, 29–32.) mukaan sosiaalinen media perustuu vuorovaikutukseen, ja sen sisällön on näin ollen oltava vuorovaikutteista. Vanhanaikaisien kotisivujen sisältö on yksisuuntaista, mutta nykyaikainen sosiaalisen median sisältö rakentuu yhdessä kommunikoiden. Sosiaalisen median vuorovaikutteisuus toteutuu parhaiten, jos teksti pidetään lyhyenä, helppolukuisena ja myönteisenä. Tekstin tulisi jättää tilaa keskustelulle, eikä olla sisällöltään kaikenkattavaa. Tekstin tulisi olla myös ajantasaista ja tarvittaessa kriittistä, huumoria unohtamatta. Tärkeitä

aiheita on mahdollista nostaa keskusteluun markkinoimalla niitä oikealla tavalla. Korteso (2018, 36) mainitsee myös silmältäävyyden ja helppolukuisuuden olevan tärkeitä teemoja sosiaalisen median sisältöä suunniteltaessa.

Nuoret itse ovat parhaita asiantuntijoita, kun puhutaan nuorille suunnatusta viestinnästä. Vanhanaikaisilla kotisivuilla ei tavoiteta nykynuoria tehokkaasti. Julkaisujen ulkoasulla on merkitystä, sillä visuaalinen ilme saattaa viestiä tahtomattaankin jotain toiminnan houkuttelevuudesta. Saavutettavuuden periaatteiden mukaisesti koko viestintä- ja palvelupaketin suunnitteluun panostamalla voidaan tehokkaammin saavuttaa uusien osallistujien huomio. Erityisesti nuorten ikäryhmässä käyttäjäkokemuksella on väliä.

Pop up- vapaaehtoisuus - yksi vapaaehtoistyön mahdollisuuksista

Tulevaisuudessa vapaaehtoistoiminnan eri sektorien (yksityinen, julkinen, kolmas ja neljäs) väliset rajapinnat tulevat hämärtymään. (Stranius 2018, 8–9.) Mobiilikyselymme vastauksista nousi esille nuorten halu olla sitoutumatta yhteen vapaaehtoistehtävään

pitkäksi aikaa. Tähän tarpeeseen pystytään vastaamaan pop up- vapaaehtoisuuden lisäämisellä. Väisänen (2018, 77—80) määritteli pop up- vapaaehtoisuutta seuraavanlaisesti. Sen pääperiaatteena on, ettei vapaaehtoisen tarvitse sitoutua yhteen vapaaehtoistoimintaa järjestävään tahoon tai säännöllisyyteen. Tämä tarkoittaa sitä, että vapaaehtoinen voi tehdä vapaaehtoistöitä, silloin kun se parhaiten sopii hänen aikatauluunsa ja elämäntilanteeseensa. Tämä on myös mahdollinen ratkaisu yhteen vapaaehtoistyön tekemiseen liittyvistä esteistä, joka on ajan puute (Kostiainen 2019b). Pop up- vapaaehtoisuus mahdollistaa joustavamman osallistumisen omien aikataulujen mukaan. Hyviä esimerkkejä tästä ovat esimerkiksi Joensuussa järjestettävä Aarresaari- tapahtuma tai erilaiset festarit. Pop up- vapaaehtoisuuden tärkeyttä korostaa myös mobiilikyselymme vastaukset, joiden mukaan tapahtumiin osallistuminen oli suosituin toimintavaihtoehto kyselyssä tarjolla olleista tehtävistä.

Pop up- vapaaehtoisuus on tärkeä osa vapaaehtoistyön kenttää, mutta sen tarkoituksena ei kuitenkaan ole korvata perinteistä säännöllistä vapaaehtoistyötä, vaan kulkea sen rinnalla. Sen avulla pystytään tukemaan paremmin

myös nuoren yksilöllisyyttä ja arvoja, sekä tarjoamaan nuorille mahdollisuus tehdä vapaaehtoistyötä, joka tukee heidän mielenkiinnon kohteitaan. (Väisänen 2018.) Yksilöllisyys, arvot ja mielenkiinnon kohteet nousivat myös mobiilikyselyn vastauksista esille. Nuoret haluavat tehdä vapaaehtoistyötä, joka tukee heidän arvomaailmaansa, antaa heidän toteuttaa itseään ja herättää heissä mielenkiintoa. Nämä vaikuttavat suuresti myös mahdollisten vapaaehtoisten motivaatioon. Jos vapaaehtoistyön tekemistä ei koeta merkitykselliseksi, omia arvoja tukevaksi tai mielenkiintoiseksi, ei nuoret tai kukaan muukaan halua tehdä vapaaehtoistyötä.

Vapaaehtoistyön organisoinnin tärkeys

Myös monet vapaaehtoistyön tehtävien organisointiin liittyvät asiat nousivat esille mobiilikyselyn tuloksissa. Nuoret haluavat, että vapaaehtoistyötä järjestetään mahdollisimman matalalla kynnyksellä. Tähän liittyy myös sosiaalisen median käyttäminen tiedottamisen kanavana ja rekrytointivälineenä. Nuoret haluavat lisää selkeyttä vapaaehtoistyön organisointiin ja vapaaehtoistyön tehtävistä kertomiseen.

Vapaaehtoistyötä koordinoivien yhteyshenkilöiden tulisi olla helposti löydettävissä.

Nuoret haluavat tietää myös vapaaehtoistyön tekemiseen liittyvistä vaatimuksista etukäteen. Näitä voivat olla esimerkiksi ikä- ja koulutusvaatimukset, ajokortin tarve tai sitoutumisen kesto. On eri asia sitoutua vapaaehtoistyöhön yhdeksi päiväksi kuin kokonaiseksi vuodeksi. On ymmärrettävää, että joissain vapaaehtoistyön tehtävissä pidempiaikainen sitoutuminen on välttämätöntä, mutta tästä kertominen jo rekrytointivaiheessa nopeuttaa juuri oikean vapaaehtoisen löytämistä. Mobiilikyselyn vastauksista nousi esille myös toive vapaaehtoistyön tehtävien realististen tuntimäärien tiedottamisesta. Nuoret toivovat myös pikaista ilmoitusta, jos haussa olleet vapaaehtoistyön tehtävät on jo täytetty. Nämä nuorilta nousseet kehittämissideat vapaaehtoistyön organisoinnin parantamiseksi ovat realistisia, ja hyödyttävät

vapaaehtoisten lisäksi myös vapaaehtoistyötä tarjoavia tahoja.

Lopuksi

Nuoret kasvavat osalliseksi yhteiskunnasta parhaiten silloin, kun saavat olla mukana toiminnassa. Vapaaehtoistoiminnan tarjoamat mahdollisuudet voivatkin tarjota tärkeän väylän kohti yhteiskunnallista osallisuutta. Erilaisia mahdollisuuksia hyvän tekemiseen löytyy runsaasti. Vapaaehtoistoimintaan liittymisen kynnys tulisi tehdä mahdollisimman matalaksi erityisesti nuorille.

Nuorten saaminen mukaan toimintaan voi olla joillekin ikääntyville järjestöille suoranainen elinehto. Onkin mielenkiintoista pohtia niitä keinoja, joilla nuoret löytäisivät vapaaehtoistoiminnan pariin. Motivaatiota osallistumiseen nuorilta jo näyttäisi löytyvän. Onkin tärkeää, että myös nuoret pääsevät vaikuttamaan vapaaehtoistyön kehittämiseen.

Lähteet

- Kansalaisareena, 2016. Vapaaehtois- ja vertaistoiminnan määritelmät. <http://www.kansalaisareena.fi/aineistoa/vapaaehtois-ja-vertaistoiminnan-maaritelmat/>. 2.3.2020.
- Korteso, K. 2018. Sano se someksi (1+2=3). Sosiaalisen median suuri laskuoppi. Helsinki: Kauppakamari.
- Kostiainen, A. 2019a. Mikä motivoi nuoria mukaan vapaaehtoistoimintaan? Kansalaisareena. <http://www.kansalaisareena.fi/aineistoa/nuorten-vapaaehtoistyon-kasikirja/mika-motivoi-nuoria-mukaan-vapaaehtoistoimintaan/>. 4.3.2020.
- Kostiainen, A. 2019b. Nuorten vapaaehtoistoiminnan esteitä ja ratkaisuja. Kansalaisareena. <http://www.kansalaisareena.fi/aineistoa/nuorten-vapaaehtoistyon-kasikirja/nuorten-vapaaehtoistoiminnan-esteita-ja-ratkaisuja/>. 4.3.2020.
- Kurki, L. 2001. Kasvaminen palvelutehtävään – sosiaalipedagoginen katse vapaaehtoistyöhön. Teoksessa Eskola, A. & Kurki, L. (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino. 67–94.
- Rahkonen, J. 2018. Vapaaehtoistyön tekeminen Suomessa. Tutkimusraportti. Kansalaisareena. http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/05/Vapaaehtoistyö_tutkimusraportti-2018.pdf
- Selovuo, K. 2019. Saavutettavuusopas. Euraprint.
- Stranius, L. 2018. Vapaaehtoistoiminnan tulevaisuus. Teoksessa Hirvonen, S. & Puolitaival, S. Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018. <http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf> 8–9.
- Valtiovarainministeriö, 2015. Vapaaehtoistyö, talkootyö, naapuriapu – kaikki käy. Valtiovarainministeriö. <https://oikeusministerio.fi/documents/1410853/4735113/Vapaaehtoistyö%2C+talkootyö%2C+naapurityö+-+kaikki+käy+%281%29.pdf/df24753d-3445-458b-8970-fc30de6bd3a3/Vapaaehtoistyö%2C+talkootyö%2C+naapurityö+-+kaikki+käy+%281%29.pdf>. 14.
- Väisänen, E. 2018. Pop up- vapaaehtoisuus on tulevaisuuden voimavara. . Teoksessa Hirvonen, S. & Puolitaival, S. Vapaaehtoistoiminta nyt ja tulevaisuudessa. Kansalaisareenan julkaisuja 2/2018. <http://www.kansalaisareena.fi/ka2016/wp-content/uploads/2018/12/Vapaaehtoistoiminta-nyt-ja-tulevaisuudessa-web.pdf>. 77–80.